

ВИХОВАННЯ “ВІДПОВІДАЛЬНОГО ГРОМАДЯНИНА” В ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ ІНШОМОВНОЮ МОВЛЕННЄВОЮ КОМПЕТЕНЦІЄЮ

Осаульчик Ольга Борисівна

Анотація. У статті розглядаються перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні в умовах євроінтеграції як невід’ємного чинника подолання кризових явищ й ефективної реорганізації системи освіти. Визначено, що передумовою побудови демократичного суспільства в Україні є широка імплементація програми громадянської освіти. Доведено, що демократичне й громадянське суспільство є тотожними категоріями, що виокремлює громадянську освіту як пріоритетний напрям діяльності Ради Європи й основою освітніх реформ країн Європи та світу. Розглянуто можливості ефективної громадянської освіти в Україні, побудованої на кращих надбаннях вітчизняних педагогів-практиків у поєднанні з прогресивними здобутками іноземних науковців. Зазначено, що в умовах розширення міжкультурної комунікації, інтернаціоналізації освітнього простору постає необхідність виховання «відповідального громадянина» на заняттях з іноземної мови, як представника рідної країни за її межами, готового до ефективної міжкультурної комунікації.

Ключові слова: відповідальний громадянин; громадянське суспільство; громадянське виховання; євроінтеграція; інтернаціоналізація освіти; іншомовна компетенція.

ВОСПИТАНИЕ “ОТВЕТСТВЕННОГО ГРАЖДАНИНА” В ПРОЦЕССЕ ОВЛАДЕНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИЕЙ

Осаульчик Ольга Борисовна

Аннотация. В статье рассматриваются перспективы развития гражданского общества в Украине в условиях евроинтеграции, как неотъемлемого фактора выхода из кризиса и эффективной реорганизации системы образования. Определено, что предпосылкой построения демократического общества в Украине является широкая имплементация программы гражданского образования. Доказано, что демократическое и гражданское общество являются тождественными категориями, что в свою очередь выделяет гражданское образование как приоритетное направление деятельности Совета Европы и положено в основу образовательных реформ стран Европы и мира. Рассмотрены возможности эффективного гражданского образования в Украине, построенного на лучших достижениях отечественных педагогов-практиков в сочетании с прогрессивными достижениями иностранных ученых. Отмечено, что в условиях расширения межкультурной коммуникации, интернационализации образовательного пространства возникает необходимость воспитания «ответственного гражданина» на занятиях по иностранному языку, как представителя родной страны за ее пределами, готового к эффективной межкультурной коммуникации

Ключевые слова: ответственный гражданин; гражданское общество; гражданское воспитание; евроинтеграция; интернационализация образования; иноязычная компетенция.

BRINGING UP “THE RESPONSIBLE CITIZEN” IN THE PROCESS OF MASTERING FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE

Olga Osaul'chyk

Resume. The article examines the opportunities for the development of civil society in Ukraine in terms of European integration as an integral factor in overcoming the crisis and efficient reorganization of the education system. It has been determined that the necessary condition for developing a democratic society in Ukraine is implementing a broad program of civil education. It is proved that a democratic and a civil society are identical categories. This in its turn distinguishes civil education as a priority direction of the Council of Europe and the basis of educational reforms in Europe and all over the world. The possibilities of effective civil education in Ukraine must be based on the best achievements of our country in connection with progressive achievements of foreign scientists. It has also been indicated that increasing intercultural communication, internationalization of educational space lead to the necessity of a responsible citizen bringing up at foreign language lessons. Such tendency will make it possible for our future specialists to become real and dignified representatives of their native country while being abroad and help our people to be ready for effective cross-cultural communication. We suggest that at foreign language lessons in high school the students should get acquainted with leading in civil education authentic documents and applications centers such as European Centre for Community Education, Additional Certificate Community Education, Education for Democratic Citizenship. These centres were created for the development of civil education of European and world space, so their documents could be equally useful in our education system. From time to time it also would be useful to organize discussions among students aiming to compare the process of bringing up a responsible citizen in Ukraine and abroad, which could be added with presentations of projects, brainstorming to find progressive ideas on building a civil society in Ukraine. We are sure that educational process must also include social activity of students, taking part in volunteer organizations, because a real responsible citizen of his country must be socially active.

Keywords: responsible citizens; civil society; civil education; European integration; internationalization of education; foreign language competence.

В сучасних умовах перед нашою країною надзвичайно гостро постала необхідність перегляду пріоритетів освітньо-виховного процесу. На цьому етапі, коли єдність і цілісність України знаходяться під загрозою, основні акценти і перевага мають бути віддані громадянській освіті, як необхідній передумові якісного розвитку та ефективного становлення оновленого демократичного суспільства.

Так, у проєкті концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років передбачено, що громадянське виховання має відігравати значну ролі в системі освіти, з метою чого на 2016 рік запропоновано концепцію викладання суспільних і гуманітарних дисциплін задля створення єдиної комплексної загальнодержавної програми громадянського виховання та системи ціннісного орієнтування [14]. Українські дослідники сучасності І. Бех, О. Вишневський, І. Воскова, І. Жадан, О. Зайчук, В. Кузьменко, І. Мартинюк, Л. Мицик, Н. Онищенко, Л. Пономаренко, В. Поплужний, Г. Пустовіт, О. Савченко, Н. Слюсаренко, О. Сухомлинська та інші працювали над створенням концепції громадянського виховання як ефективного чинника єднання й консолідації нації задля подолання як економічного, так і духовного занепаду українського суспільства.

Метою статті вважаємо виявлення основних тенденцій і можливих шляхів формування “відповідального громадянина України”, як передумови подолання кризових явищ економічної, моральної та духовної сфер на сучасному етапі.

Кризові реалії нашого сьогодення пов’язані, насамперед, із розколом українського суспільства, із штучним поділом території держави на схід та захід, що нівелює адекватне сприйняття патріотизму і громадської консолідації. Іншими словами, ці категорії мають різне значення для різних груп населення, що зумовлено

інформаційною прогалиною, недостатньою громадянською освітою і вихованням патріотичного ставлення підростаючого покоління до надбань рідного народу у наших навчальних закладах. Таким чином, одним із шляхів виходу з кризи є реорганізація освіти у напрямі громадянської освіти і виховання, що забезпечить формування відповідальних громадян і патріотів власної країни. В означеному контексті одним із першочергових завдань має стати вивчення й узагальнення світового і вітчизняного передового досвіду виховання громадянина-патріота.

На нашу думку, за сучасних умов громадянська освіта і виховання мають бути втіленими не в межах окремих навчальних дисциплін, а під час усього освітнього процесу в цілому, включаючи сімейне виховання, що уможливить гармонійне і послідовне формування “відповідального громадянина”, побудову функціонального громадянського суспільства.

Громадянська освіта є спеціалізованою, систематичною підготовкою підростаючого покоління до суспільного життя в умовах демократії, розбудови оновленого і прогресивного суспільства [3]. В Україні система громадянської освіти сьогодні тільки формується, остаточно розробленої і практично апробованої концепції немає.

Варто зазначити, що основою для розроблення концепції громадянської освіти, насамперед, мають стати ідеї, розроблені такими вітчизняними педагогам-класиками як Г. Сковорода, К. Ушинський, А. Макаренко. Так, К. Ушинський свого часу наголошував на необхідності створення таких умов, за яких інтереси особистості гармонійно співвідносилися б з інтересами громади та держави в цілому. Ним також було акцентовано увагу на виховних системах, які є особливими і неповторними для кожного окремого народу. Продовжуючи, він застерігав від бездумного впровадження виховної моделі одного народу іншим, що особливо стосується саме громадянської освіти, адже національні цінності є накопиченим століттями скарбом, що передавався із покоління у покоління. Тому, є і певні національні методи передачі цих цінностей і знань, яких слід дотримуватися у першу чергу. У ході своїх досліджень К. Ушинський дійшов висновку: “Досвід інших народів у справі виховання є дорогоцінною спадщиною для всіх, але як раз у тому ж розумінні, в якому досвід всесвітньої історії належить усім народам. Як не можна жити за зразком іншого народу, яким би принадним не був цей зразок, так не можна виховуватися за чужою педагогічною системою, яка б вона не була струнка і добре обдумана. Кожний народ щодо цього повинен випробувати свої власні сили” [13, с. 69].

Про передачу ціннісних орієнтацій від старшого покоління до молодшого, про виховання активної громадянської позиції згадували у своїх працях також А. Макаренко та В. Сухомлинський. А. Макаренко писав: “Сутність виховання полягає саме в тому, що старше покоління передає свій досвід, свою пристрасть, свої переконання молодшому поколінню” [4, с. 195]. Він вважав виховання громадянина основою формування особистості й сформулював основні характерні риси, властиві такій людині, а саме: уміння кваліфіковано працювати, бути політично й економічно освіченим, володіти високою загальною культурою, уміння працювати в колективі, бути дисциплінованим тощо.

Громадянськість, як стверджував А. Макаренко, виявляється також в усвідомленні потреби професійного і соціального самовизначення з урахуванням реальних обставин, особистих нахилів і потреб держави. Весь свій досвід А. Макаренко, як педагог, спрямовував на те, щоб виховати справжнього громадянина своєї Батьківщини – всебічно розвинену, працювиту, творчу, колективістську, людину зі стійкими моральними принципами [4, с. 140]. На його думку, “основною проблемою виховання громадянина є виховання свідомої дисципліни, колективної етики, зміст якої полягає

у вихованні людини, в якій гармонійно поєднувалися б власні інтереси з інтересами суспільства” [2, с.152].

Зі своєї позиції, В. Сухомлинський наголошував на проблемі громадянського виховання, як на головній педагогічній проблемі. У 1970 році у власній книзі «Народження громадянина» він розглядає формування громадянськості на основі людяності і гуманізму. Першочерговою умовою формування рис громадянина вважав організацію емоційно насиченого, діяльного життя школи, наголошуючи, що розвиток громадянської активності кожного індивіда можливий лише в контексті активного і діяльного життя. Педагог визначив підлітковий вік особливо важливим для формування громадянина і твердив, що риси громадянина виховуються безліччю впливів педагогічного характеру й некерованими соціальними впливами. В. Сухомлинський підкреслював, що задовго до повноліття підліток має жити громадянськими думками й сприйманнями, а справжнє громадянське виховання, на його думку, у процесі навчання починається там, де думка надихає, пробуджує [10, с. 213]. Він мав глибоке переконання, що громадянські думки, почуття, переживання, громадянський обов'язок є основною складовою людської гідності, саме тому освітньою метою має бути, аби ще з дитинства кожного хвилювало майбутнє рідної країни. Продовжуючи, зазначав, що саме від педагогів, батьків, матерів, оточуючих залежить сформованість почуття обов'язку перед власною країною, вартість чого В. Сухомлинський прирівнював до вартості власного доброго імені та гідності своєї родини [11, с. 219].

На думку В. Кузьменка, Н. Слюсаренко, І. Воскової всебічне виховання підростаючої особистості в наш час не має сенсу без громадянського компонента [6]. З приводу зазначеного Н. Мойсеюк зауважувала, що в умовах перехідного періоду центр ваги у формуванні всебічно розвиненої особистості переміщується на формування громадянськості, що у свою чергу акумулює системно-утворювальну характеристику громадянина незалежної України [5, с. 63].

Процес інтеграції України до європейського та світового простору вимагає побудови відповідної моделі громадянського суспільства. О. Зайчук, Н. Оніщенко зазначають, що у процесі розвитку людського суспільства на певному етапі з'являється така категорія, як громадянське суспільство. Група авторів “Політологічного словника-довідника” визначає громадянське суспільство як суспільство, що характеризується багатоукладною економікою, верховенством закону, демократизмом політичної системи, дією моральних норм, яка забезпечує кожному громадянину вільний вибір економічної і політичної діяльності [8].

Так, на відміну від держави громадянське суспільство не структуроване по вертикалі, не передає імпульсів, що керують зверху до низу, але створює мережу інтересів, які об'єднують всіх громадян у певну спільність, забезпечують стабільність політичної системи. У громадянському суспільстві пріоритетне значення мають демократія та інтереси людини: це – сфера самовиявлення вільних громадян і добровільно сформованих асоціацій та організацій, які діють у правовому полі держави і не порушують її законів. Отже, передумовою побудови демократичного суспільства в Україні є широка імплементація програми громадянської освіти, адже демократичне суспільство є громадянським суспільством. Саме тому, громадянська освіта є пріоритетним напрямом діяльності Ради Європи, освітньої політики й сучасних освітніх реформ багатьох країн Європи і світу.

Іншими словами, громадянське суспільство – це сфера соціальної взаємодії, що складається зі сфери особистого життя людини, різноманітних об'єднань, громадських рухів і публічної комунікації. Таким чином, ефективність виховання громадянськості визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, залученню молоді до активної суспільної роботи, прийнятті участі у волонтерських акціях тощо.

Серед компонентів громадянського виховання є: формування національної самосвідомості, патріотизму, працелюбності й активності у різних видах діяльності, оволодіння правовими і моральними знаннями, поведінкою відповідно до усталених у суспільстві норм, а також формування гуманності і демократичності у відносинах, культури міжнаціональних відносин. Останні перелічені компоненти актуалізують думку про те, що провідні ідеї вітчизняних педагогів щодо виховання гідного і відповідального громадянина доцільно доповнити відповідно ефективним в означеному контексті європейським і світовим досвідом. Варто зазначити, що такий підхід створює передумови для ефективної громадянської освіти в контексті вивчення іноземних мов, адже за умов міжнаціональної та міжкультурної комунікації виникає потреба бути відповідальним громадянином, представником рідної країни у європейському та світовому просторі. Відповідно, оволодіння правовими і моральними знаннями, поведінкою відповідно до усталених у суспільстві норм, як невід'ємними компонентами громадянської освіти, мають бути розширеними й оновленими відповідно до загальноприйнятих за межами своєї країни.

На сьогодні Рада Європи продовжує активно сприяти упровадженню в практику навчання іноземним мовам комунікативно-орієнтованого підходу, що має на меті збереження і збагачення багатоймовної і культурної спадщини різних народів для інтенсивного обміну науково-технічною інформацією, досягненнями в галузі культури, підвищення мобільності людей [7, с. 10]. Протягом останніх десятиріч у вищих школах країн Європейського співтовариства почали створювати європейські кафедри, європейські центри, європейські курси, а також партнерські організації та бюро з організації співпраці та обміну викладачами й студентами. Інтернаціоналізація навчання, на нашу думку, є прогресивним кроком уперед, що висуває перед Україною нові вимоги в контексті оволодіння іншомовною мовленнєвою комунікацією та формуванням “відповідального громадянина”.

Так, в Європі з'явилися й одержали офіційну підтримку дві концепції європейської освіти, які паралельно розвивалися й розширювалися протягом останніх років. Це концепція ЄС й концепція Ради Європи. Головні принципами створення єдиного європейського освітнього простору в обох концепціях є: багатокультурна Європа – створення умов для вивчення іноземних мов, використання різноманітних національних особливостей освіти й професійної підготовки вчителів; мобільна Європа – підтримка обміну викладачами, учнями, студентами, адміністративними кадрами; прийняття процедури, яка дає можливість учителям тимчасово працювати у різних країнах ЄС; Європа професійної підготовки для всіх – однаковий доступ всіх до високоякісної освіти. Аби європейська освіта стала інтернаціональною й конструктивною передумовою є саме ефективна громадянська освіта.

Так, у 1985 році було створено “Європейський центр громадського виховання” (ECCE – European Centre for Community Education) з метою розвитку ідеї єдиної Європи як суспільної спільноти, який згодом створив програму “Додатковий сертифікат для професійної підготовки” (ACCESS — Европа; Additional Certificate Community Education). У 1993 року було проведено Міжнародний конгрес “Освіта – для прав людини й демократії” та Всесвітню конференцію з прав людини, під час яких було акцентовано на необхідності введення до навчальних програм таких тем, як права людини, гуманітарне право, демократія тощо [1].

Наступним документом громадського виховання й освіти стала “Венська Декларація й програма дії”, яку було прийнято на Всесвітній конференції у червні 1993 року, в межах якого було запропоновано всім державам-членам ООН визначити стратегію й розробити конкретні програми задля широкої освіти щодо прав людини. Рада Європи 1997 року розпочала реалізувати проект “Освіта для демократичного

громадянства” (Education for Democratic Citizenship – EDC), метою якого було вивчення ціннісних орієнтацій та вмій, необхідних особистості для того, щоб стати активним громадянином демократичного суспільства, а також шляхів набуття цих компетенцій, визнання сутності громадянської освіти. Також з 1997 року Рада Європи розпочала реалізацію проекту “Освіта для демократичного громадянства” (Education for Democratic Citizenship – EDC), з метою вивчення ціннісних орієнтацій та вмій, необхідних особистості для того, щоб стати активним громадянином демократичного суспільства, а також шляхів набуття цих компетенцій, визнання сутності громадянської освіти.

Потужним кроком до всебічної пропаганди й поширення громадянської освіти стало проголошення Радою Європи 2005 рік Роком громадянської освіти з наступними головними цілями: сприяння визнанню пріоритетної ролі громадянської освіти в освітній політиці країн-членів Ради Європи; надання освітянам і всім зацікавленим особам доступу до кращих загальноєвропейських та національних здобутків у розробці змісту, форм і методів громадянської освіти; підтримка ініціатив і створення умов для співпраці освітніх установ і широкої громадськості в сфері громадянської освіти [9, с. 124].

Зазначене вище дає змогу констатувати, що європейський і світовий досвід щодо громадянської освіти має значні теоретичні і практичні напрацювання, які доцільно вивчити, узагальнити й активно впроваджувати в межах власної системи освіти і виховання. Зокрема, на заняттях з іноземної мови у старшій школі та вищих навчальних закладах цілком обґрунтованим буде ознайомлення з провідними автентичними документами і програмами центрів (European Centre for Community Education, Additional Certificate Community Education, Education for Democratic Citizenship), створених для розвитку громадянської освіти європейського і світового простору. Не менш цікавим буде також проведення дискусій, які б охоплювали порівняльний аспект існуючих систем формування “відповідального громадянина”, презентацій проектів, наприклад, “Я – громадянин своєї країни”, (“I Am a Citizen of My Own Country”), залучення до мозкового штурму (brain-storming) з метою пошуку прогресивних ідей стосовно побудови громадянського суспільства в Україні.

Варто відмітити, що в Україні є певні напрацювання у розповсюдженні громадянської освіти і виховання. Так, зокрема, було введено до переліку дисциплін загальноосвітніх шкіл предмет “Громадянська освіта”, який має відповідний методичний супровід: програму, підручник, методичні посібники, рекомендації, у ряді навчальних закладів реалізується курс “Ми – громадяни України”, розроблений у межах Трансатлантичної програми ЄС–США за підтримки громадянського суспільства в Україні, було апробовано проект “Освіта для демократії в Україні”, який розробив авторський колектив педагогів-членів Всеукраїнської асоціації викладачів історії, громадянознавства й суспільних дисциплін “Нова доба” [9].

Проте, зазначені спроби не є послідовною системою дій, спрямованих на масову громадянську освіту. Відтак, виникає необхідність активно залучати до цього процесу заклади освіти усіх рівнів, починаючи від закладів дошкільної освіти й закінчуючи вищими навчальними закладами. При чому, навчальний та виховний процеси мають посідати однаково вагоме місце у системі освіти, взаємозумовлюючи і доповнюючи одне одного. Іншими словами, будь-яка навчальна дисципліна має бути наділеною виховним потенціалом, чим за сучасних умов є, насамперед, громадянське виховання. Не менш вагоме значення для виховання відповідальних громадян держави має сімейне виховання, яке є першочерговою інстанцією у вихованні громадянина-патріота. Окрім того, варто оцінити належним чином можливості засобів масової комунікації та силу інформаційної пропаганди, які на сьогодні формують свідомість більшості людей.

Таким чином, усі можливі засоби та державні установи мають за умов, що склалися у країні, бути орієнтованими на формування громадянина-патріота як одиниці демократичного громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Гриценчук О. Формування громадянської свідомості (Європейський аспект) // Рідна школа. – 2002. – № 10. – С. 8–9.
2. Дашинська О. Проблема громадянського виховання в науково-педагогічній спадщині А.М.Макаренка та видатних українських педагогів ХХ століття / О.В.Дашинська // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка; голов. редкол.: П.Ю.Саух, С.І.Покутній, Н.П.Щербакова [та ін.]. – Житомир: ЖДУ ім. І.Франка, 2009. – Вип. 47. – С.151 – 154.
3. Логвиненко Ю. Громадянська освіта та патріотичне виховання молоді в умовах інтеграційних процесів // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції з питань патріотичного виховання молоді «Патріотичне виховання громадян в умовах інтеграційних процесів» (07-08 листопада 2013 року, м. Запоріжжя) / Упор. Д.В. Точиліна – Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2014. – 589 с.
4. Макаренко А. Сочинения: в 7-ми т. – М.: Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1958. – Т. 5. – 558 с.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – Вінниця : “УНІВЕРСУМ-Вінниця”, 1998. – 350 с.
6. Педагогічна спадщина А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського: історія та сучасність: матеріали обласних педагогічних читань (15 березня 2013 року, м. Херсон) / За ред. В.В. Кузьменка, Н.В. Слюсаренко, І.В. Воскової. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. – 155 с.
7. Післядипломна педагогічна освіта: професійний розвиток учителів іноземної мови: Навчальний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації / Укл. І. Недайнова, О. Глазкова, Г. Худіна, О. Фоменко. – Луганськ : СПД Резніков В., 2012. – 92с.
8. Політологія : політологічний словник-довідник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://p-for.com/book_263_glava_36_POLITOLOGICHNIJ_SLOVNIK-DOV.html.
9. Соннова М. Зарубіжний та вітчизняний досвід громадянського виховання // Вісник Львівського університету. Серія педагогіка, 2006. – вип.21. – Ч. 1. – С.123-130.
10. Сухомлинський В. Вибрані твори: у 5 т. – К.: Рад. школа, 1979. – Т. 3. – 670 с.
11. Сухомлинский В. А. О воспитании / Василий Александрович Сухомлинский [сост. и автор вступ. очерков С. Соловейчик]. – М. : Политиздат, 1973. – 272 с
12. Теорія держави і права. Академічний курс [Текст] : підручник / О. В. Зайчук [та ін.] ; ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 688 с.
13. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. / Константин Дмитриевич Ушинский [под ред. В. Я. Струминского]. – М. : Учпедгиз, 1953. – Т. 2. : Вопросы обучения. – 1953. – 733 с
14. Щодо концепції громадянської освіти і виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/school_today/33331/.

Довідка про автора:

Осаульчик Ольга Борисівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземних мов Вінницького національного аграрного університету (м. Вінниця, вул. Сонячна 2).

Поштова адреса та e-mail автора: 21018, м. Вінниця, вул. Р. Скалецького 38а, кв. 71. E-mail: aulolga55@gmail.com.

Осаульчик Ольга Борисовна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры украинского и иностранных языков Винницкого национального аграрного университета (г. Винница, ул. Солнечная 2).

Почтовый адрес и e-mail автора: 21018, г. Винница, ул. Р. Скалецького 38а, кв. 71. E-mail: aulolga55@gmail.com.

Olga Osaul'chyk, the candidate of pedagogical sciences, associate professor at the department of the Ukrainian and Foreign languages in Vinnytsya National Agrarian University (the city of Vinnytsya, Sonyachna Street 2).

Postal address and e-mail of the author: 21018, R. Skalets'koho Street 38а, Apt. 71, Vinnytsya, Ukraine. E-mail: aulolga55@gmail.com.